

Αριθμός 1311/2019
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του την 1η Φεβρουάριου 2019, με την εξής σύνθεση: Αικ. Σακελλαροπούλου, Πρόεδρος, Ε. Σαρττ, Μ. Καραμανώφ, Ι. Γράβαρης, Δ. Σκαλτσούνης, Αντιπρόεδροι του Συμβουλίου της Επικράτειας, Ι. Μαντζουράνης, Μ. Γκορτζολίδου, Ε. Αντωνόπουλος, Σπ. Μαρκάτης, Δ. Κυριλλόπουλος, Β. Ραφτόπουλου, Κ. Κουσούλης, Κ. Φιλοπούλου, Κ. Πισπτριγκος, Δ. Μακρής, Τ. Κόμβου, Π. ΜπραΤμη, Ελ. Παπαδημητρίου, Κ. Νικολάου, Μ. Σωτηροπούλου, Κ. Κονιδιτσιώτου, Α. Γαλενιανού-Χαλκιαδάκη, Ι. Σπερελάκης, Ρ. Γιαννουλάτου, Μ. Τριπολιτσιώτη, Α. Σδράκα, Χρ. Λιάκουρας, Σύμβουλοι, Ε. Σκούρα, Κ. Λαζαράκη, Δ. Βανδώρος, Πάρεδροι. Από τους ανωτέρω οι Σύμβουλοι Ελ. Παπαδημητρίου και Ι. Σπερελάκης καθώς και ο Πάρεδρος Δ. Βανδώρος μετέχουν ως αναπληρωματικά μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 2 του ν. 3719/2008. Γραμματέας η Έλ. Γκίκα.

Για να δικάσει την από 20ης Μαρτίου 2017 αίτηση: του Ελληνικού Δημοσίου, το οποίο παρέστη με τους: α) XXX και β) XXX, Νομικούς Συμβούλους του Κράτους, κατά των: [XXX], οι οποίες παρέστησαν με τον ίδιο ως άνω δικηγόρο, που τον διόρισαν με πληρεξούσιο.

Η πιο πάνω αίτηση παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατόπιν της υπ' αριθμ. 2632/2018 αποφάσεως του Στ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικράτειας, προκειμένου να επιλύσει η Ολομέλεια το ζήτημα που αναφέρεται στην απόφαση.

Με την αίτηση αυτή το αναιρεσεΐον Ελληνικό Δημόσιο επιδιώκει να αναιρεθεί η υπ' αριθμ. 177/2017 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου XXX, Στη δίκη παρεμβαίνει υπέρ των αναιρεσιβλήτων η Ανωτάτη Διοίκηση Ενώσεως Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ), που εδρεύει στην Αθήνα (XXX), η οποία παρέστη με την δικηγόρο XXXX (Α.Μ, XXX), που τη διόρισε με πληρεξούσιο. Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της παραπεμπτικής αποφάσεως, η οποία επέχει θέση εισηγήσεως, από την εισηγήτρια, Σύμβουλο Κ. Φιλοπούλου. Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τους αντιπροσώπους του αναιρεσεΐοντος Ελληνικού Δημοσίου, οι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους αναιρέσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τον πληρεξούσιο των αναιρεσιβλήτων, που παρέστησαν, και την πληρεξούσια της παρεμβαίνουσας ΑΔΕΔΥ, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα Σκέφθηκε κατά τον Νόμο

1. Επειδή λόγω κωλύματος των Συμβούλων Μαργαρίτας Γκορτζολίδου και Κωνσταντίνας Φιλοπούλου, τακτικών μελών της σύνθεσης που εκδίκασε την υπόθεση, στη διάσκεψη έλαβαν μέρος αντ' αυτών, ως τακτικά μέλη, κατά το άρθρο 26 παρ.2 του ν. 3719/2008 (Α' 241), οι Σύμβουλοι της Επικράτειας Ελένη Παπαδημητρίου και Ιωάννης Σπερελάκης, αναπληρωματικά μέχρι τώρα μέλη της σύνθεσης (βλ.το 75/2019 πρακτικό διάσκεψης της Ολομέλειας του Δικαστηρίου).
2. Επειδή, η υπόθεση εισάγεται προς συζήτηση στην Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικράτειας, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 5 του άρθρου 100 του Συντάγματος, κατόπιν της 2632/2018 παραπεμπτικής απόφασης της επταμελούς σύνθεσης του Στ' Τμήματος του Δικαστηρίου, ως προς το τεθέν ζήτημα της αντισυνταγματικότητας της διάταξης περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012.
3. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση, για την άσκηση της οποίας δεν απαιτείται, κατά το νόμο, καταβολή παράβολου, ζητείται η αναίρεση της (ανέκκλητης) 177/2017 απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου ΧΧΧ, με την οποία, κατόπιν μερικής αποδοχής αγωγής των ήδη αναιρεσιβλήτων, μόνιμων δικαστικών υπαλλήλων, υποχρεώθηκε το αναιρεσεΐον Δημόσιο να καταβάλει σε καθέναν από αυτούς το συνολικό ποσό των 2.000 ευρώ, που αντιστοιχεί στα επιδόματα εορτών και αδείας των ετών 2013 έως 2015, τα οποία στερήθηκαν οι αναιρεσιβλήτοι λόγω κατάργησής τους, από 1.1.2013, με τη διάταξη της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012.
4. Επειδή, νομίμως συζητήθηκε η υπόθεση παρά τη μη παράσταση των τέταρτης, πέμπτης, εικοστής έκτης, τριακοστού πρώτου, τριακοστού δεύτερου και τριακοστής τρίτης από τους αναιρεσιβλήτους στο ακροατήριο, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από το 28.12.2018 αποδεικτικό επίδοσης δικαστικού επιμελητή διοικητικών δικαστηρίων στους ανωτέρω αναιρεσιβλήτους επιδόθηκαν τόσο η ανωτέρω 2632/2018 παραπεμπτική απόφαση της επταμελούς σύνθεσης του Στ' Τμήματος όσο και η από 27.12.2018 πράξη της Προέδρου του Δικαστηρίου περί ορισμού δικασίμου.
5. Επειδή, υπέρ της αποδοχής της κρινόμενης αίτησης έχει ασκηθεί, κατ' επίκληση του άρθρου 1 του ν. 2479/1997 (Α' 67), παρέμβαση εκ μέρους της Ανώτατης Διοικήσεως Ενώσεως Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ), το καταστατικό της οποίας περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ως σκοπό «...την προστασία και την προαγωγή των οικονομικών, εργασιακών, κοινωνικών, ασφαλιστικών, συνταξιοδοτικών και γενικότερων συμφερόντων των Εργαζομένων στο Δημόσιο και την υπεράσπισή τους απέναντι σε κάθε αυθαιρεσία της εξουσίας». Η παρεμβαίνουσα προβάλλει και αποδεικνύει, με προσκόμιση σχετικών εγγράφων, ότι έχει ασκήσει ενώπιον του 11ου Τμήματος του Μονομελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Πειραιώς την Π9/17.1.2019

πρόσθετη παρέμβαση προς υποστήριξη της 2310/31.12.2015 αγωγής 50 ιατρών-υπαλλήλων, απασχολούμενων στο «XXX», με την οποία ζητείται η καταβολή δώρων εορτών και επιδόματος αδείας που καταργήθηκαν με την αντισυνταγματική, κατά τους ισχυρισμούς τους, διάταξη της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Κατά συνέπεια, η ως άνω παρέμβαση ασκείται με έννομο συμφέρον και εν γένει παραδεκτός.

6. Επειδή, με την ως άνω παραπεμπτική απόφαση έγινε δεκτό ότι δεν υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου της Επικράτειας ως προς το ζήτημα της αντίθεσης της διάταξης της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 προς τις αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στα δημόσια βάρη (άρθρα 25 παρ.1 και 4 και 4 παρ.5 του Συντάγματος) και κατά συνέπεια, η κρινόμενη αίτηση, ασκείται παραδεκτός, σύμφωνα με άρθρο 2 του ν. 3900/2010.

7. Επειδή, όπως προκύπτει ειδικότερα από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, οι αναιρεσίβλητοι, κατά τα αναφερόμενα στην αγωγή τους επιμέρους χρονικά διαστήματα, ήταν μόνιμοι δικαστικοί υπάλληλοι, μετά δε την ψήφιση του ν.4093/2012, δεν τους καταβλήθηκαν τα επιδόματα εορτών και αδείας, κατ' επίκληση της καταργητικής των επιδομάτων αυτών διάταξης της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Για το λόγο αυτόν, με την επίδικη αγωγή τους ενώπιον του δικάσαντος Διοικητικού Πρωτοδικείου ζήτησαν να υποχρεωθεί το Ελληνικό Δημόσιο να καταβάλει σε καθέναν από αυτούς, νομιμοτόκως, συγκεκριμένο συνολικό ποσό επιδομάτων εορτών και αδείας, τα οποία στερήθηκαν κατά τα έτη 2013 έως 2015, αναλόγως του χρόνου μισθοδοσίας τους. Προς θεμελίωση της αγωγής τους, ισχυρίστηκαν ότι στα πλαίσια αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης έχουν υποστεί, με διαδοχικά νομοθετήματα, αλλεπάλληλες μειώσεις των αποδοχών τους, και ότι έχουν υποβληθεί και στο σύνολο των γενικών οικονομικών και φορολογικών μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση του δημοσιονομικού προβλήματος, ενόψει δε αυτών, προέβλεψαν, περαιτέρω, ότι η επίμαχη κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδείας, τα οποία, μάλιστα, συνδέονται από τη φύση τους με τις αυξημένες ανάγκες κατά τις περιόδους των εορτών και των θερινών διακοπών, συνιστά μεν, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, μέτρο λαμβανόμενο για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, το οποίο, όμως, επιβαρύνει και πάλι τους μισθοδοτούμενους από το Δημόσιο, κατά παράβαση της κατά το άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος υποχρέωσης όλων των πολιτών για εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης. Υποστήριξαν, επιπλέον, ότι η νομοθετική κατάργηση των επίμαχων επιδομάτων είναι απολύτως δυσανάλογη προς τους επιδιωκόμενους από το νομοθέτη σκοπούς, συνεκτιμώμενου ιδιαιτέρως του γεγονότος ότι ανάλογα μέτρα περικοπών των αποδοχών του προσωπικού του Δημοσίου, που έχουν ληφθεί κατά το παρελθόν, αποδείχθηκαν εντελώς απρόσφορα και ακατάλληλα προς επίτευξη του σκοπού για τον οποίο επιβλήθηκαν και συγκεκριμένα προκειμένου να αποσοβηθεί ο κίνδυνος

χρεωκοπίας της Χώρας και εξόδου της από την Ευρωζώνη. Με τα δεδομένα αυτά, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους, η διάταξη της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, η οποία, με την πλήρη κατάργηση των επίμαχων επιδομάτων, επιφέρει επιπρόσθετη, ουσιώδη μείωση του εισοδήματος τους, αντίκειται στις συνταγματικές αρχές της ισότητας κατά την κατανομή των δημόσιων βαρών και της αναλογικότητας. Προς αντίκρουση των ανωτέρω ισχυρισμών, το αναιρεσίον Δημόσιο προέβαλε παραδεκτώσ ενώπιον του δικάσαντος Πρωτοδικείου ότι η κατάργηση των επίδικων επιδομάτων δεν παραβιάζει την καθιερούμενη από το άρθρο 4 παρ.5 του Συντάγματος αρχή της ισότητας στα δημόσια βάρη αναλόγως των δυνάμεων εκάστου, διότι αποτελεί ένα από τα περισσότερα μέτρα που κρίθηκαν κυριαρχικώς από τον νομοθέτη ως αναγκαία, ενόψει των συντρεχουσών περιστάσεων, για την άμεση αντιμετώπιση της διαπιστωθείσας από τον ίδιο κρίσιμης δημοσιονομικής κατάστασης της Χώρας, επιβλήθηκε δε αδιακρίτως σε όλες τις κατηγορίες δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, ακόμη και εκείνων που αμείβονται με ειδικά μισθολόγια, και, περαιτέρω, ότι η μη επιβολή του μέτρου αυτού και στους εργαζομένους στον ιδιωτικό τομέα δεν καθιστά την επίμαχη ρύθμιση αντίθετη στη συνταγματική αρχή της ισότητας, καθόσον οι τελευταίοι δεν τελούν υπό τις ίδιες ή έστω παρόμοιες συνθήκες παροχής των υπηρεσιών τους με τους εργαζομένους στο δημόσιο τομέα. Εξάλλου, κατά τους ισχυρισμούς του Δημοσίου, η επίμαχη ρύθμιση δεν αντίκειται ούτε στη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, καθώς, ενόψει του επιδιωκόμενου σκοπού του περιορισμού της αύξησης των κοινωνικών δαπανών, το υπό εξέταση μέτρο της κατάργησης των επίδικων επιδομάτων, το οποίο εντάσσεται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου μεσοπρόθεσμου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μη αναγκαίο ή απρόσφορο για την εκπλήρωσή του ως άνω σκοπού, αφού αυτός από τη φύση του επιτυγχάνεται με τη μείωση των επιχορηγήσεων, ενώ, κατά τα περαιτέρω προβληθέντα, δεν υπερβαίνει το όριο θυσίας των θιγομένων από αυτό, δεδομένου ότι εξακολουθεί να συντρέχει στην ίδια ένταση ο λόγος που υπαγόρευσε την επιβολή του. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση έγινε δεκτό ότι η πλήρης κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδείας, που επήλθε με το ν. 4093/2012, συμβάλλει στην περαιτέρω μείωση του εισοδήματος των μισθοδοτούμενων από το Δημόσιο, η οποία, συνυπολογιζόμενη με τις προηγούμενες μειώσεις που επιβλήθηκαν διαδοχικώς επί των πάσης φύσεως επιδομάτων, αποζημιώσεων και αμοιβών τους, καθώς και τις λοιπές μειώσεις του εισοδήματος τους με παράπλευρα νομοθετήματα της περιόδου της κρίσης, υπερβαίνει, λόγω του σωρευτικού της αποτελέσματος και της φύσης της (πλήρης κατάργηση και όχι απλώς περαιτέρω μείωση), το όριο που θέτουν οι συνταγματικές αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στα δημόσια βάρη, δεδομένης και της αδυναμίας προώθησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και είσπραξης των ληξιπρόθεσμων φορολογικών οφειλών που αποτέλεσαν έναν από τους λόγους για τους οποίους κρίθηκαν και πάλι αναγκαίες, μεταξύ άλλων, οι περαιτέρω μειώσεις

των αποδοχών των υπαλλήλων του Δημοσίου, με τη μορφή, αυτή τη φορά, της πλήρους κατάργησης των επιδομάτων εορτών και αδείας. Επιπλέον κατά τα κριθέντα από το δικάσαν Πρωτοδικείο, ούτε από το κείμενο του εγκριθέντος με το ν. 4046/2012 Μνημονίου Συνεννόησης ούτε από το κείμενο του εγκριθέντος με το ν. 4093/2012 Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 ούτε, τέλος, από την αιτιολογική έκθεση του τελευταίου αυτού νόμου προκύπτει ότι ο νομοθέτης, προκειμένου να προχωρήσει στη λήψη του επίμαχου μέτρου, προέβη σε εμπειριστατωμένη μελέτη, ώστε να διαπιστώσει και να αναδείξει τεκμηριωμένα ότι η λήψη του συγκεκριμένου μέτρου, το οποίο από τη φύση του επιβαρύνει για πολλοστή φορά την ίδια ομάδα θιγομένων, ήταν συμβατή με τις συνταγματικές δεσμεύσεις, που απορρέουν, μεταξύ άλλων, από τις αρχές της ισότητας, της αναλογικότητας και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου. Κατά τα ειδικότερα γεγόμενα δεκτά, στο πλαίσιο της μελέτης αυτής, όφειλε, καταρχάς, ο νομοθέτης να κρίνει για την προσφορότητα του επίδικου μέτρου, ενόψει και της διαπιστωμένης πραγματικότητας ότι αντίστοιχα μέτρα που είχαν ληφθεί στο παρελθόν και αφορούσαν τις μειώσεις των αποδοχών των μισθοδοτούμενων από το Δημόσιο δεν είχαν αποδώσει τα αναμενόμενα, και, περαιτέρω, να αποφανθεί αιτιολογημένα για την αναγκαιότητα του μέτρου αυτού, εξετάζοντας την ύπαρξη τυχόν εναλλακτικών επιλογών και συγκρίνοντας τα οφέλη και τα μειονεκτήματα της καθεμιάς για τους επιδιωκόμενους δημόσιους σκοπούς (οι οποίοι συνίστανται, συγκεκριμένα, στην επίτευξη των στόχων του μεσοπρόθεσμου προγράμματος, στην εκπλήρωση, δηλαδή, των προϋποθέσεων που τίθενται, υπό μορφή προαπαιτούμενων, για τη συνέχιση της χρηματοδότησης του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής της Χώρας). Τέλος, κατά την κρίση του δικάσαντος Πρωτοδικείου, εφόσον ο νομοθέτης επέλεξε να προβεί στην κατάργηση των επίμαχων επιδομάτων (επιλογή καταρχήν δικαστικώς ανέλεγκτη), όφειλε προηγουμένως να εξετάσει με τρόπο επιστημονικό και δικαστικά ελέγξιμο, αν οι επιπτώσεις της κατάργησης των επιδομάτων στο βιοτικό επίπεδο των υπαλλήλων του Δημοσίου -με την περαιτέρω συρρίκνωση που επιφέρουν στο εισόδημά τους- αθροιζόμενες με τις επιπτώσεις από τα ήδη ληφθέντα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης (προηγούμενες μειώσεις των αποδοχών, αλληπάλληλες φορολογικές επιβαρύνσεις) και συνδυαζόμενες με τις ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της διανυόμενης έκτακτης περιόδου (κόστος αγαθών και υπηρεσιών, περικοπές παροχών υγείας, ανεργία και επίδρασή της στο οικογενειακό εισόδημα, έκταση και περιεχόμενο δανειοληπτικών υποχρεώσεων), οδηγούν σε ανεπίτρεπτη μείωση του επιπέδου ζωής τους [παρατίθεται σχετική νομολογία: (πρβλ. ΣτΕ 2288/2015 Ολομ., 2192/2014 Ολομ., Ε.Σ. 7412/2015 Ολομ.)]. Κατόπιν των ανωτέρω παραδοχών, το δικάσαν δικαστήριο κατέληξε στην κρίση ότι η διάταξη της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, η οποία με την πλήρη κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδείας συρρικνώνει περαιτέρω το εισόδημα των μισθοδοτούμενων από το Δημόσιο, επιβαρύνοντας για ακόμη μία φορά την ίδια ομάδα πολιτών, αντίκειται στις

συνταγματικές αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στα δημόσια βάρη. Ακολούθως δε, εφαρμόζοντας τις σχετικές περί διετούς παραγραφής διατάξεις των άρθρων 90 παρ. 3 του ν. 2362/1995 (Α' 247) και 140 παρ. 3 του ν. 4270/2014 (Α' 143), υποχρέωσε το αναιρεσεΐον Δημόσιο να καταβάλει στους αναιρεσιβλήτους συγκεκριμένα ποσά επιδομάτων εορτών και αδείας, όπως τα επιδόματα αυτά είχαν διαμορφωθεί με τις αντίστοιχες προϊσχύσασες διατάξεις του άρθρου 16 του ν. 4024/2011.

8. Επειδή, το Σύνταγμα ορίζει, στο μεν άρθρο 4 παρ. 5 ότι «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους», στο δε άρθρο 25 παρ. 1 και 4 ότι: «1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. ... Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. 4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης». Περαιτέρω, στο άρθρο 79 παρ. του Συντάγματος ορίζεται ότι «Η Βουλή κατά την τακτική ετήσια σύνοδο της ψηφίζει τον προϋπολογισμό των εσόδων και εξόδων του Κράτους για το επόμενο έτος» και στο άρθρο 106 παρ. 1 αυτού, ότι «Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. ...». Όπως έχει κριθεί, από το συνδυασμό των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων συνάγεται ότι σε περιπτώσεις παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, ο κοινός νομοθέτης δύναται να θεσπίσει μέτρα περιστολής των δημόσιων δαπανών που συνεπάγονται σοβαρή οικονομική επιβάρυνση μεγάλων κατηγοριών του πληθυσμού και, ιδίως, όσων λαμβάνουν μισθό ή σύνταξη από το δημόσιο ταμείο, λόγω της άμεσης εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των επιβαλλόμενων σε βάρος τους μέτρων για τον περιορισμό του δημόσιου ελλείμματος. Η δυνατότητα, όμως, αυτή δεν μπορεί να είναι απεριόριστη, αλλά έχει ως όριο τις αρχές της αναλογικότητας, της ισότητας στην κατανομή των δημόσιων βαρών και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, οι οποίες επιτάσσουν το βάρος της δημοσιονομικής προσαρμογής να κατανέμεται μεταξύ όλων των κατηγοριών απασχολούμενων τόσο στον δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, όπως, επίσης, και των ασκούντων ελευθέριο επάγγελμα, δεδομένου, μάλιστα, ότι η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών είναι προς όφελος όλων. Και τούτο διότι, ενόψει και της καθιερούμενης στο άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος αξίωσης του Κράτους να εκπληρώνουν όλοι οι πολίτες το χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης, δεν είναι επιτρεπτό η επιβάρυνση από τα μέτρα που λαμβάνονται προς αντιμετώπιση της δυσμενούς και παρατεταμένης οικονομικής

συγκυρίας να κατανέμεται πάντοτε σε συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών, ώστε η σωρευτική επιβάρυνση αυτών να είναι ιδιαίτερα μεγάλη και να είναι πλέον εμφανής η υπέρβαση των ορίων της αναλογικότητας και της ισότητας στην κατανομή των δημόσιων βαρών, αντί της προώθησης διαρθρωτικών μέτρων ή της είσπραξης των φορολογικών εσόδων, από τη μη εφαρμογή των οποίων ευνοούνται, κυρίως, άλλες κατηγορίες πολιτών (ΣτΕ Ολομ. 481, 431/2018, 4741/2014, 2192-2196/2014, πρβλ. και Ολομ. 668/2012, σκ. 37).

9. Επειδή, παροχές επ' ευκαιρία των εορτών των Χριστουγέννων και του Πάσχα χορηγήθηκαν αρχικώς στον ιδιωτικό τομέα από τους εργοδότες, οικειοθελώς και ως έθιμο, σε είδος ή σε χρήμα (εξ ου και η ονομασία «δώρα»), στη συνέχεια με επαναλαμβανόμενες, κατ' έτος, υπουργικές αποφάσεις και μετά το ν.δ. 3239/1955 με συλλογικές συμβάσεις εργασίας ή διαιτητικές αποφάσεις. Στο Δημόσιο, τα επιδόματα εορτών αναγνωρίστηκαν υπέρ των δημοσίων υπαλλήλων με τον α.ν. 1502/1950 (Α'216), στο άρθρο 9 παρ. 1 του οποίου οριζόταν ότι «εις τους δημοσίους πολιτικούς υπαλλήλους και υπηρέτας, τους στρατιωτικούς και τα όργανα ασφαλείας παρέχεται: α) ο μισθός ενός μηνός επί ταις εορταίς των Χριστουγέννων, β) ο μισθός ενός δεκαπενθημέρου επί ταις εορταίς του Πάσχα». Με το άρθρο 74 παρ. 1 του ν. 1811/1951 (Α'41) επαναλήφθηκε η ως άνω παρ. 1 του άρθρου 9 του α.ν. 1502/1950, ενώ με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου καθιερώθηκε και το επίδομα αδείας, με τη χορήγηση κανονικής άδειας ή την έναρξη των θερινών διακοπών. Αντίστοιχες ρυθμίσεις περιέλαβε το ν.δ. 4548/1966 (Α' 188), ο Υπαλληλικός Κώδικας (που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ/τος 611/1977, Α'198) και ο ν. 1505/1984 περί του μισθολογίου του προσωπικού της Δημόσιας Διοίκησης (Α" 194). Με τον ν. 2470/1997 (Α' 40), στις διατάξεις του οποίου υπήχθησαν, κατά ρητή πρόβλεψη του άρθρου 1 του νόμου αυτού, και οι υπάλληλοι της Γραμματείας των Δικαστηρίων και Εισαγγελιών, ορίσθηκε, συναφώς, ότι οι τακτικές αποδοχές κάθε μισθολογικού κλιμακίου αποτελούνταν από το βασικό μισθό και τα τακτικά επιδόματα [χρόνου υπηρεσίας, εξομάλυνσης διαφορών μισθολογίου, μεταπτυχιακών σπουδών κ.λπ. (άρθρα 7 και 8)], προβλέφθηκε δε ειδικώς η χορήγηση και επιδομάτων εορτών και αδείας, του μεν επιδόματος Χριστουγέννων ορισθέντος ίσου με το μηνιαίο βασικό μισθό του μισθολογικού κλιμακίου του υπαλλήλου μετά των επιδομάτων χρόνου υπηρεσίας και εξομάλυνσης, των δε επιδομάτων Πάσχα και αδείας ορισθέντων, καθενός εξ αυτών, ίσων προς το ήμισυ των μηνιαίων ποσών του βασικού μισθού του εκάστοτε μισθολογικού κλιμακίου και των επιδομάτων χρόνου υπηρεσίας και εξομάλυνσης (άρθρο 9). Αντίστοιχες ρυθμίσεις περιέλαβε ο ν. 3205/2003 περί του μισθολογίου των λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου (και των Ν.Π.Δ.Δ.) και των μόνιμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας (Α' 297), στις διατάξεις του Μέρους Α' του οποίου υπήχθησαν, ρητώς, και οι υπάλληλοι της Γραμματείας των Δικαστηρίων και Εισαγγελιών.

10. Επειδή, στο άρθρο 126 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΣΛΕΕ) ορίζεται ότι: «1. Τα κράτη μέλη αποφεύγουν τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα. 2. Επιτροπή παρακολουθεί την εξέλιξη της δημοσιονομικής κατάστασης και το ύψος του δημοσίου χρέους στα κράτη μέλη προκειμένου να εντοπίζει τις μεγάλες αποκλίσεις... 3. Εάν ένα κράτος μέλος δεν εκπληρώνει τους όρους ενός από τα κριτήρια αυτά ή αμφοτέρων των κριτηρίων, η Επιτροπή συντάσσει έκθεση... 6. Το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής και αφού λάβει υπόψη τυχόν παρατηρήσεις του εν λόγω κράτους μέλους, αποφασίζει, μετά από συνολική εκτίμηση, εάν υφίσταται ή όχι υπερβολικό έλλειμμα. 7. Εάν το Συμβούλιο αποφασίσει, σύμφωνα με την παράγραφο 6, ότι υπάρχει υπερβολικό έλλειμμα, απευθύνει, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και μετά από σύσταση της Επιτροπής, συστάσεις στο εν λόγω κράτος μέλος προκειμένου να τερματίσει την κατάσταση αυτή εντός καθορισμένου χρονικού διαστήματος... 8. Εάν το Συμβούλιο διαπιστώσει ότι δεν ανελήφθη αποτελεσματική δράση σε εφαρμογή των συστάσεων του, εντός του καθορισμένου χρονικού διαστήματος, τότε μπορεί να τις ανακοινώσει δημοσία. Εάν ένα κράτος μέλος επιμένει να μην εφαρμόζει τις συστάσεις του Συμβουλίου, τότε το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να ειδοποιήσει το κράτος μέλος να λάβει, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος την οποία το Συμβούλιο κρίνει αναγκαία για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση αυτή....

10. Το Συμβούλιο, εφόσον ένα κράτος μέλος δεν συμμορφώνεται με απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με την παράγραφο 6, μπορεί να αποφασίσει να εφαρμόσει ή να ενισχύσει ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα μέτρα: -να απαιτήσει να δημοσιεύει το εν λόγω κράτος μέλος πρόσθετες πληροφορίες τις οποίες ορίζει το Συμβούλιο, προτού εκδώσει ομολογίες και χρεόγραφα, -να καλέσει την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να αναθεωρήσει την πολιτική δανεισμού που ασκεί έναντι του εν λόγω κράτους μέλους, -να απαιτήσει από το εν λόγω κράτος μέλος να καταθέσει απόκως στην Ένωση ποσό κατάλληλου ύψους, έως ότου, κατά τη γνώμη του Συμβουλίου, διορθωθεί το υπερβολικό έλλειμμα, -να επιβάλει πρόστιμα εύλογου ύψους. Ο πρόεδρος του Συμβουλίου ενημερώνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τις αποφάσεις τις οποίες λαμβάνει...».

11. Επειδή, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), μετά από σύσταση της Επιτροπής, με την 2009/415/ΕΚ απόφασή του, διαπίστωσε, σύμφωνα με το άρθρο 126 παρ. 6 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΛΕΕ), ότι στην Ελλάδα υπήρχε υπερβολικό έλλειμμα, το οποίο ανήλθε στο 3,5% του ΑΕΠ το 2007 και στο 3,6% του ΑΕΠ το 2008, υπερβαίνοντας το 3% του ΑΕΠ που ορίζει η Συνθήκη. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι το ακαθάριστο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης ανήλθε στο 94,8% του ΑΕΠ το 2007 και στο 94,6% του ΑΕΠ το 2008, ποσοστό σαφώς υψηλότερο της τιμής αναφοράς του 60% του ΑΕΠ που ορίζει η Συνθήκη. Το Συμβούλιο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 126 παρ. 6 της ΣΛΕΕ, εξέδωσε σύσταση

προς την Ελλάδα για διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος το αργότερο έως το 2010, με μείωση του ελλείμματος Γενικής Κυβέρνησης κάτω του 3% του ΑΕΠ με αξιόπιστο και διατηρήσιμο τρόπο. Στις 16.2.2010 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε την 2Q10/182/EE (EE L 83) απόφασή του, με την οποία απηύθυνε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 126 παρ. 9, σε συνδυασμό με το άρθρο 136, της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σ.Λ.Ε.Ε.), ειδοποίηση προς την Ελλάδα για τη λήψη μέτρων για τη μείωση του ελλείμματος. Μεταξύ των μέτρων περιλαμβάνεται η περικοπή των ειδικών επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων, «με αποτέλεσμα τη μείωση των συνολικών απολαβών στον τομέα της Γενικής Κυβέρνησης, ως πρώτο βήμα για τη βελτίωση του συστήματος των μισθών και τον εξορθολογισμό της μισθολογικής κλίμακας στο δημόσιο». Κατόπιν τούτων δημοσιεύθηκε ο ν. 3833/2010 (Α' 40), με τις διατάξεις του οποίου, μεταξύ των άλλων μέτρων, μειώθηκαν οι αποδοχές των υπηρετούντων, με οποιαδήποτε σχέση εργασίας, στον στενό ή ευρύτερο δημόσιο τομέα (άρθρο 1) αναδρομικά από 1.1.2010 (άρθρα 20 παρ. 1 και 1 παρ. 9) και ορίστηκε νέο όριο στις συνολικές αποδοχές και πρόσθετες αμοιβές ή απολαβές όλων των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα (άρθρο 2) αναδρομικά από 1.3.2010 (άρθρο 20 παρ. 2). Ειδικότερα, στο άρθρο 1 του νόμου αυτού ορίστηκαν, μεταξύ άλλων, τα εξής: «2. Τα πάσης φύσεως επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη προβλεπόμενα των λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου, των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α), των μόνιμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντιστοίχων της Ελληνικής Αστυνομίας, καθώς και του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σώματος μειώνονται κατά ποσοστό δώδεκα τοις εκατό (12%). Τα επιδόματα των παραγράφων Α3 των άρθρων 30 και 33 του ν. 3205/2003 [για την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη διεκπεραίωση των υποθέσεων και για την αντιστάθμιση δαπανών]... μειώνονται κατά ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%) και τα επιδόματα των Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας μειώνονται κατά ποσοστό τριάντα τοις εκατό (30%) αντίστοιχα. Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής εφαρμόζονται και για το προσωπικό με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., των Ενόπλων Δυνάμεων, της Ελληνικής Αστυνομίας και του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σώματος και κατισχύουν κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης η ρήτρας η ορού συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητικής απόφασης ή ατομικής σύμβασης εργασίας ή συμφωνίας. 3 (όπως η παράγραφος αυτή τροποποιήθηκε με τις παρ. 3 και 4 του άρθρου 90 του ν. 3842/2010, Α' 58). Από τη μείωση της προηγούμενης παραγράφου εξαιρούνται τα επιδόματα... α) οικογενειακής παροχής..., β) χρόνου υπηρεσίας..., γ) εφημεριών..., δ)... ε)...». Στο δε άρθρο 2 παρ.1 του ίδιου ως άνω νόμου ορίστηκε ότι «Οι πάσης φύσεως αποδοχές και πρόσθετες αμοιβές... που καταβάλλονται στους λειτουργούς ή υπαλλήλους... του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ.... απαγορεύεται να υπερβαίνουν τις αποδοχές Γενικού Γραμματέα Υπουργείου, όπως

αυτές κάθε φορά καθορίζονται, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ή οικογενειακή παροχή, τα επιδόματα εορτών και αδείας...». Στις 3 Μαΐου 2010 οπεγράφη «Μνημόνιο Συνεννόησης» μεταξύ Ελληνικής Δημοκρατίας και Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενεργούσης για λογαριασμό των κρατών -μελών της ζώνης του ευρώ, στο οποίο περιγράφεται τριετές πρόγραμμα που κατάρτισε το Υπουργείο Οικονομικών, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το ΔΝΤ, με σκοπό τη βελτίωση των ελληνικών δημοσίων οικονομικών. Κατόπιν τούτου, δημοσιεύθηκε ο ν. 3845/2010 (Α' 65), στον οποίο προσαρτήθηκαν ως παραρτήματα το Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ) και το Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV), δηλαδή δύο από τα τρία μέρη [«Memorandum of Economic and Financial Policies», «Memorandum of Understanding on Specific Economic Policy Conditionality» και «Technical Memorandum of Understanding» (Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης)] του γνωστού ως πρώτου (Ι) Μνημονίου, (άρθρο πρώτο παρ. 1-3 του ν.3845/2010). Με το νόμο αυτόν θεσπίστηκαν μέτρα προς εφαρμογή του εξαγγελθέντος με τα ως άνω δύο Μνημόνια οικονομικού προγράμματος (άμεση μείωση του λογαριασμού μισθοδοσίας του δημόσιου τομέα), μεταξύ δε των θεσπισθέντων μέτρων περιελήφθησαν η περαιτέρω μείωση κατά 8% των αμοιβών των υπαλλήλων του Δημοσίου, καθώς και η πρόβλεψη, για καθένα από τα επιδόματα εορτών και αδείας, ενός πάγιου και εκ των προτέρων καθορισμένου ποσού. Ειδικότερα, με τις διατάξεις του άρθρου τρίτου του ως άνω ν. 3845/2010, που άρχισαν να ισχύουν από την 1.6.2010, σύμφωνα με το άρθρο έβδομο παρ. 1 του ίδιου νόμου, ορίστηκαν, μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. Τα πάσης φύσεως επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη προβλεπόμενα των λειτουργιών και υπαλλήλων των φορέων της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του ν. 3833/2010 ... μειώνονται κατά ποσοστό οκτώ τοις εκατό (8%). 2. Από τη μείωση της προηγούμενης παραγράφου εξαιρούνται τα επιδόματα που προβλέπονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 1 του ν. 3833/2010, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. 6. Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας που προβλέπονται από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη ή ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση ή με ατομική σύμβαση εργασίας ή συμφωνία, για λειτουργούς, υπαλλήλους και μισθωτούς που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των παραγράφων 1 έως και 4, ... καθορίζονται ως εξής: α) Το επίδομα εορτών Χριστουγέννων σε πεντακόσια (500) ευρώ, β) Το επίδομα εορτών Πάσχα σε διακόσια πενήντα (250) ευρώ, γ) Το επίδομα αδείας σε διακόσια πενήντα (250) ευρώ. Τα επιδόματα του προηγούμενου εδαφίου καταβάλλονται εφόσον οι πάσης φύσεως τακτικές αποδοχές, επιδόματα και αμοιβές, συμπεριλαμβανομένων και των επιδομάτων του προηγούμενου εδαφίου, δεν υπερβαίνουν κατά μήνα, υπολογιζόμενες σε δωδεκάμηνη βάση, τα τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ. Αν με την καταβολή των επιδομάτων του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής, οι πάσης

φύσεως τακτικές αποδοχές, επιδόματα και αμοιβές υπερβαίνουν το ύψος αυτό, τα επιδόματα του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής καταβάλλονται μέχρι του ορίου των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, με ανάλογη μείωσή τους». Στις 8 Μαΐου 2010 υπεγράφη δανειακή σύμβαση χρηματοδοτικού πακέτου 110 δισεκ ευρώ από τον δημιουργηθέντα από τα κράτη μέλη του ευρώ και το ΔΝΤ Μηχανισμό Στήριξης. Στις 8 Ιουνίου 2010, εξεδόθη η 2010/320 απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, απευθυνόμενη στην Ελλάδα, με την οποία ειδοποιείται η Ελλάδα να λάβει τα μέτρα μείωσης του ελλείμματος που κρίνονται αναγκαία για την αντιμετώπιση της κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος έως τα τέλη του 2014. Στις 12 Ιουλίου 2011 εξεδόθη η 2011/734 όμοια απόφαση, ενόψει του ότι τον Ιούνιο του 2011 κατέστη προφανές ότι ο στόχος του 2011 για το έλλειμμα δεν θα επιτυγχάνετο και μάλιστα με σημαντική απόκλιση. Ακολούθως, με το άρθρο 38 παρ. 5 του ν. 3086/2011 (Α' 152) ανεστάλησαν από 1.7.2011 και έως τη θέσπιση νέου ενιαίου μισθολογίου, μεταξύ άλλων, οι διατάξεις του άρθρου 5 του ανωτέρω ν. 3205/2003 περί του χρόνου μισθολογικής εξέλιξης των υπαλλήλων του Δημοσίου, ενώ, με το άρθρο 55 παρ. 23 περίπτ. α' του ν. 4002/2011 (Α' 180) μειώθηκε αναδρομικά από 1.7.2011 κατά ποσοστό 50% το προβλεπόμενο από το άρθρο 12 παρ. 1 του ως άνω ν. 3205/2003 κίνητρο απόδοσης, όπως είχε ήδη διαμορφωθεί. Σύμφωνα δε με την αιτιολογική έκθεση της σχετικής τροπολογίας, «κρίνεται αναγκαία η μείωση των επιδομάτων που λειτουργούν ως κίνητρο απόδοσης ή ταχύτερης διεκπεραίωσης ή ειδικής απασχόλησης του έργου των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης και του περιορισμού του μισθολογικού κόστους, με τελικό στόχο τη μείωση των δημοσίων δαπανών». Επακολούθησε ο ν. 4024/2011 (Α' 226), στις ρυθμίσεις του οποίου υπήγοντο και οι υπάλληλοι της Γραμματείας των Δικαστηρίων και Εισαγγελιών. Με τον νόμο αυτόν επιχειρήθηκε η διαμόρφωση ενός ενιαίου συστήματος βαθμολογικών προαγωγών και μισθολογικής εξέλιξης του προσωπικού της δημόσιας διοίκησης, με σκοπό, κατά τα αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση, αφενός την άμεση αντιμετώπιση της οξείας δημοσιονομικής κρίσης και την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών και αφετέρου τον εξορθολογισμό του δημόσιου τομέα, την άρση των ανισοτήτων στις συνολικές αμοιβές των υπαλλήλων, την ανταμοιβή της εργασίας βάσει του παραγόμενου αποτελέσματος, την προσέλκυση ικανού στελεχιακού δυναμικού και την προώθηση των αναπτυξιακών και κοινωνικών προτεραιοτήτων της Χώρας. Με τις ρυθμίσεις αυτές, που είχαν ως συνέπεια την περικοπή αποδοχών και επιδομάτων των εργαζομένων στον εν γένει δημόσιο τομέα (βλ. ΣτΕ Ολομ. 3404 - 3406/2014, 3372, 3373/2015), ορίσθηκαν, το επίδομα Χριστουγέννων στο ποσό των 500 ευρώ και καθένα από τα επιδόματα Πάσχα και αδείας στο ποσό των 250 ευρώ, επιπλέον δε, προβλέφθηκε ότι τα επιδόματα αυτά εορτών και αδείας θα καταβάλλονταν, εφόσον οι συνολικές μηνιαίες αποδοχές, συμπεριλαμβανομένων και των εν λόγω επιδομάτων, δεν υπερέβαιναν κατά μήνα (υπολογιζόμενες σε δωδεκάμηνη βάση) το ποσό των 3.000 ευρώ, και ότι, σε περίπτωση υπερβάσεως του ανώτατου αυτού ορίου

αποδοχών, τα επιδόματα αυτά θα καταβάλλονταν μέχρι του ποσού των 3.000 ευρώ, μειούμενα αναλόγως. Εξάλλου, όσον αφορά τη ρητή κατά τα άνω υπαγωγή ειδικώς των δικαστικών υπαλλήλων στο ενιαίο Μισθολόγιο - Βαθμολόγιο του ν. 4024/2011, όπως έχει κριθεί σχετικώς (ΣτΕ 1512/2014 Ολομ.), οι δικαστικοί υπάλληλοι αποτελούν μεν βοηθητικά όργανα της δικαστικής λειτουργίας, τα οποία καλύπτονται από ορισμένες συνταγματικές εγγυήσεις ως προς την υπηρεσιακή τους κατάσταση, όμως ούτε οι διατάξεις του άρθρου 92 του Συντάγματος περί των υπηρεσιακών αυτών εγγυήσεων ούτε άλλες συνταγματικές διατάξεις που εντάσσονται στο κεφάλαιο περί δικαστικής λειτουργίας, κωλύουν τον κοινό νομοθέτη να υπαγάγει τους δικαστικούς υπαλλήλους στο ίδιο βαθμολογικό και μισθολογικό καθεστώς με τους λοιπούς δημοσίους υπαλλήλους.

12. Επειδή, στη συνέχεια, με το ν. 4046/2012 (Α' 28) εγκρίθηκε το Σχέδιο του Μνημονίου Συνεννόησης («Memorandum of Understanding») [Μνημόνιο ΙΙ] μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος (άρθρο 1 παρ. 2) ως προϋπόθεση για την υπογραφή και τη θέση σε ισχύ των Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, τα σχέδια των οποίων επίσης εγκρίθηκαν με τον ίδιο νόμο και προσαρτήθηκαν σε αυτόν ως Παράρτημα V (άρθρο 1 παρ. 1). Το εν λόγω Μνημόνιο αποτελείται από τα ακόλουθα μέρη: α) Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής («Memorandum of Economic and Financial Policies»), β) Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής («Memorandum of Understanding on Specific Economic Policy Conditionality») και γ) Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης («Technical Memorandum of Understanding»). Στο πρώτο από τα ανωτέρω τρία επιμέρους Μνημόνια, δηλαδή στο Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, το οποίο προσαρτάται στο ν. 4046/2012 ως Παράρτημα V_1 και στο οποίο περιγράφονται οι στόχοι, η στρατηγική και οι προοπτικές για την ελληνική οικονομία, μεταξύ άλλων, αναφέρονται τα εξής στο κεφάλαιο με τίτλο «Δημοσιονομική Πολιτική»: «6. Για να διασφαλίσει την πορεία δημοσιονομικής προσαρμογής του προγράμματος, η κυβέρνηση θα αναλάβει τολμηρές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις από την πλευρά των δαπανών. Λαμβάνοντας υπόψη την προβλεπόμενη πορεία ανάκαμψης, τα συνεχή προβλήματα της Ελλάδας με τη φορολογική συμμόρφωση και την ανάγκη να προσαρμόσουμε κάποια από τα προηγούμενα μέτρα, θα απαιτηθούν επιπρόσθετα μέτρα πέραν εκείνων που έχουν ήδη εγκριθεί στο πλαίσιο της ΜΔΣ [εννοείται Μεσοπρόθεσμη Δημοσιονομική Στρατηγική] του 2011 και του προϋπολογισμού του 2012. ... Το μεγαλύτερο μέρος της προσαρμογής θα επιτευχθεί μέσω περικοπών δαπανών που αποσκοπούν στη μόνιμη μείωση του μεγέθους του κράτους και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της κυβέρνησης 7. Οι βασικές μεταρρυθμίσεις,

συμπεριλαμβανομένων αυτών που έχουν καθοριστεί στη ΜΔΣ και στον προϋπολογισμό του 2012, περιλαμβάνουν: Μειώσεις στη μισθολογική δαπάνη του δημοσίου τομέα. ... 8. Δεδομένης της χαμηλής εισπραξής φόρων σε σύγκριση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η στρατηγική προσαρμογής μας βασίζεται στην εισαγωγή εκτενών μεταρρυθμίσεων στη φορολογική διοίκηση... 9. Έχουμε δεσμευθεί να πετύχουμε τον δημοσιονομικό μας στόχο και είμαστε έτοιμοι να λάβουμε διορθωτικά μέτρα στην περίπτωση υποαπόδοσης. Τα διορθωτικά μέτρα, εάν κριθούν αναγκαία, θα περιλαμβάνουν πρόσθετες στοχευμένες μειώσεις στο μισθολογικό κόστος του δημόσιου τομέα και στις κοινωνικές δαπάνες, ...». Στην αιτιολογική έκθεση, που συνοδεύει το ν. 4046/2012, αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι παρά τις προσπάθειες των τελευταίων τριών ετών συνεχίστηκε η ύφεση της ελληνικής οικονομίας και η αύξηση του δημόσιου χρέους, το οποίο ανήλθε για το έτος 2011 στα 368 δις., υπερβαίνοντας το 169% του ΑΕΠ, και ότι τούτο επέβαλλε τη λήψη άμεσων μέτρων προς την κατεύθυνση της ελάφρυνσής του, και ειδικότερα μία ουσιαστική αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους, ώστε να καταστεί βιώσιμο βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Στη συνέχεια, με το ν. 4051/2012 (Α' 40/29.2.2012) εισήχθησαν επείγουσες ρυθμίσεις για την εφαρμογή του, κατά τα ανωτέρω, Μνημονίου Συνεννόησης και επήλθαν οι αναγκαίες προσαρμογές στον εγκριθέντα με το ν. 4032/2011 (Α' 257) προϋπολογισμό του έτους 2012.

13. Επειδή, ακολούθως, εκδόθηκε ο ν. 4093/2012 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 - Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» (Α' 222). Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση του μεσοπρόθεσμου πλαισίου (βλ. σχετ. κείμενο του Υπουργείου Οικονομικών, Οκτωβρίου 2012) και ιδίως στην ενότητα 1 «Δημοσιονομική στρατηγική και πολιτικές» του Κεφαλαίου 3 του μεσοπρόθεσμου, υποενότητα 1.4 «Η νέα δημοσιονομική προσπάθεια στην περίοδο 2013-2016», καθώς και στους συνοδεύοντες αυτό πίνακες, οι οποίοι προσαρτήθηκαν ως παράρτημα στο ν. 4093/2012, «οι καθυστερήσεις στην εφαρμογή των πολιτικών, κυρίως στον τομέα των διαρθρωτικών αλλαγών, και η περιορισμένη εφαρμογή ή/και χαμηλότερη αποδοτικότητα κάποιων μέτρων, που οδήγησαν σε πολύ χαμηλότερες αποδόσεις του συνολικού πακέτου των μέτρων της προηγούμενης περιόδου σε σχέση με τους αρχικούς υπολογισμούς, σε συνδυασμό και με τη βαθύτερη, από ότι προβλεπόταν, ύφεση, δημιούργησαν μεγάλες αποκλίσεις ακόμα και από τους χαμηλότερους (μετά την επιμήκυνση) στόχους του πρωτογενούς ελλείμματος Γενικής Κυβέρνησης της περιόδου 2013-2016. Προκειμένου να επανέλθει το πρόγραμμα στις αρχικές του προβλέψεις, κρίθηκε απαραίτητο να συνεχισθεί και να ενταθεί η δημοσιονομική προσαρμογή. ...». Προβλέφθηκε δε, ότι το δημοσιονομικό όφελος από την κατάργηση δώρων στο Δημόσιο Τομέα θα ανερχόταν στα 431 εκατομμύρια ευρώ, για την περίοδο 2013-2016. Τέλος, στην ενότητα 5 «Δαπάνες Κρατικού

Προϋπολογισμού» του ίδιου Κεφαλαίου 3, υποενότητα 5.3.1, αναφέρεται ότι «Οι δαπάνες για μισθούς εμφανίζονται μειωμένες κατά 2.490 εκατ. ευρώ, το 2016 σε σύγκριση με την σχετική εκτίμηση για το 2012 προ της λήψεως μέτρων. Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι θα ανέλθουν σε 13.112 εκατ. ευρώ ή 6,76% του ΑΕΠ το 2012, σε 11.811 εκατ. ευρώ ή 6,45% του ΑΕΠ το 2013, σε 11.248 εκατ. ευρώ ή 6,16% του ΑΕΠ το 2014, σε 10.942 εκατ. ευρώ ή 5,83% του ΑΕΠ το 2015 και σε 10.630 εκατ. ευρώ ή 5,41% του ΑΕΠ το 2016. Η διαμόρφωση των εξοικονομήσεων στο ύψος των ανωτέρω δαπανών, εκτιμάται ότι θα επιτευχθεί ως αποτέλεσμα των εξής σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων: ... κατάργηση εξαιρέσεων του ενιαίου μισθολογίου και κατάργηση δώρων ...».

14. Επειδή, εξάλλου, με τη διάταξη της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ανωτέρω ν. 4093/2012 επήλθε κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδειας, ορισθέντος ειδικότερα ότι: «Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδειας, που προβλέπονται από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη, ή ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση ή με ατομική σύμβαση εργασίας ή συμφωνία, για λειτουργούς, υπαλλήλους και μισθωτούς του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ., και Ο.Τ.Α., καθώς και για τα μόνιμα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων και αντίστοιχους της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σώματος, καταργούνται από 1.1.2013». Σχετικά με τις ρυθμίσεις αυτές, στην αιτιολογική έκθεση του νόμου - χωρίς, πάντως, μνεία των προηγουμένως επιβληθεισών μειώσεων- αναφέρεται ότι: «Με τις διατάξεις της περίπτωσης 1 καταργούνται, από 1.1.2013, τα επιδόματα εορτών και αδειας για όλους τους λειτουργούς και υπαλλήλους του Δημοσίου, των ΝΠΔΔ, και των ΟΤΑ. Με τις ίδιες διατάξεις καταργούνται τα επιδόματα εορτών και αδειας και για όλους τους υπαλλήλους και τους μισθωτούς των ΝΠΔΔ». Εξάλλου, στην έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, που συνόδευε το σχέδιο του ανωτέρω ν. 4093/2012 κατά την υποβολή του προς ψήφιση στη Βουλή, αναφέρονται, σχετικώς, τα εξής «Παράγραφος Γ Τροποποιούνται οι μισθολογικές διατάξεις που διέπουν τους φορείς του δημόσιου τομέα ως ακολούθως: - Καταργούνται, από 1-1-2013, τα επιδόματα εορτών και αδειας υπέρ των υπαλλήλων και λειτουργών του Δημοσίου, των ο.τ.α. και των άλλων ν.π.δ.δ., καθώς και υπέρ των μισθωτών των ν.π.ι.δ. ... 2. Από τις προτεινόμενες διατάξεις προκαλούνται τα ακόλουθα οικονομικά αποτελέσματα: Α. Επί του κρατικού προϋπολογισμού 1. Ετήσια εξοικονόμηση δαπάνης ποσού ... 469.600.000 ΕΥΡΩ από την κατάργηση των δώρων εορτών και επιδόματος αδειας στους εν ενεργεία υπαλλήλους και λειτουργούς (Παρ. Γ)».

15. Επειδή, όπως έχει κριθεί, ο νομοθέτης, εκτιμώντας τις εκάστοτε επικρατούσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες και λαμβάνοντας υπόψη τη δημοσιονομική κατάσταση της Χώρας, δύναται, καταρχήν, να προβαίνει σε αναμόρφωση του μισθολογίου των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, εισάγοντας νέες ρυθμίσεις, η

συνταγματικότητα των οποίων υπόκειται σε οριακό έλεγχο εκ μέρους του δικαστή (ΣτΕ Ολομ. 481/2018, βλ. και Ολομ. 3372, 3373/2015, 3177/2014, πρβλ. και Ολομ. 431/2018, 3404-3406/2014, 2192-2196/2014, 668/2012, σκ. 35 κ.ά.). Η αντίληψη αυτή περί των περιθωρίων εκτίμησης που απολαμβάνει ο εθνικός νομοθέτης σε ζητήματα δημοσιονομικής πολιτικής υιοθετείται και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), το οποίο παγίως δέχεται ότι στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. εμπίπτουν μεν οι δεδουλευμένες αποδοχές του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου και η προσδοκία για τη μελλοντική καταβολή τους, εφόσον υφίσταται επαρκής νομική βάση στο εθνικό δίκαιο για την ικανοποίηση των σχετικών αξιώσεων, ττλην, με τις διατάξεις αυτές δεν κατοχυρώνεται δικαίωμα σε διαρκή απόληψη αποδοχών και συντάξεων συγκεκριμένου ύψους (ΕΔΔΑ, απόφαση της 19.4.2007, Eskelinen κατά Φινλανδίας, απόφαση της 20.3.2012, Panfile κατά Ρουμανίας, ΣτΕ Ολομ. 481/2018, 3404-3406/2014, 3177/2014, 668/2012, σκ. 34, βλ. και Ολομ. 431/2018, 2192-2196/2014 κ.ά.), εκτός αν συντρέχει περίπτωση διακινδύνευσης της αξιοπρεπούς διαβίωσης του ενδιαφερομένου (ΣτΕ Ολομ. 481/2018, 668/2012, σκ. 35).

16. Επειδή, όπως συνάγεται από τα ανωτέρω νομοθετήματα, σε συνδυασμό με τις οικείες αιτιολογικές εκθέσεις, με την εμφάνιση της οξύτατης δημοσιονομικής κρίσης στις αρχές του έτους 2010, ο νομοθέτης, εκτιμώντας ότι υφίστατο άμεσος κίνδυνος κατάρρευσης της οικονομίας και χρεοκοπίας της Χώρας και ότι ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπισθεί η κατάσταση ήταν η προσφυγή στη χρηματοδοτική υποστήριξη από τα κράτη της Ευρωζώνης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, έλαβε, έναντι της υποστήριξης αυτής, κυριαρχικώς, σειρά μέτρων περιστολής των δημόσιων δαπανών, μεταξύ των οποίων και η διενέργεια περικοπών και μειώσεων των αποδοχών των υπαλλήλων του Δημοσίου. Οι περικοπές και οι μειώσεις αυτές, οι οποίες ξεκίνησαν με την αναδρομική μείωση των αποδοχών κατά 12% και των επιδομάτων εορτών και αδείας κατά 30% και τον ορισμό νέου ορίου στις συνολικές αποδοχές των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα (άρθρα 1 παράγραφοι 2 και 9, 2 παρ.1 και 20 τταρ.1 του ν. 3833/2010) και συνεχίσθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα με την περαιτέρω μείωση των αποδοχών κατά 8%, καθώς και με την αποσύνδεση του ύψους των επιδομάτων εορτών και αδείας από το βασικό μισθό, την πρόβλεψη για καθένα από τα επιδόματα αυτά ενός πάγιου και εκ των προτέρων καθορισμένου ποσού και τη θέσπιση μέγιστου ορίου συνολικών αποδοχών για την επιτρεπτή καταβολή των εν λόγω επιδομάτων (άρθρο τρίτο παράγραφοι 1 και 6 του ν. 3845/2010), την εν συνεχεία αναστολή των διατάξεων περί μισθολογικής εξελίξεως των υπαλλήλων (άρθρο 38 παρ. 5 του ν. 3986/2011), την αναδρομική μείωση κατά το ήμισυ, του κινήτρου απόδοσης (άρθρο 55 παρ. 23 περίπτ. α' του ν. 4002/2011), καθώς και την καθιέρωση νέου ενιαίου μισθολογίου - βαθμολογίου (ν. 4024/2011), με συνέπεια την περαιτέρω περικοπή των αποδοχών, εντάσσονται στις δέσμες μέτρων που είχαν ως

βάση τις προβλέψεις του πρώτου «Μνημονίου Συνεννόησης» και του πρώτου «Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής» (ετών 2012 - 2015) και απέβλεπαν στην άμεση μείωση των κρατικών δαπανών για την εξεύρεση πόρων προς αντιμετώπιση της έκτακτης ανάγκης στην οποία βρέθηκε η Χώρα. Για τους λόγους δε αυτούς, όπως έχει κριθεί, ειδικώς τα θεσπισθέντα με τους ανωτέρω νόμους 3833/2010, 3845/2010 και 4024/2011 μισθολογικά μέτρα (περικοπές αποδοχών και επιδομάτων) δεν παρίσταντο, καταρχήν, απρόσφορα, και μάλιστα προδήλως, ούτε μη αναγκαία, για την επίτευξη των επιδιωκόμενων με αυτά ως άνω σκοπών (ΣτΕ Ολομ. 668/2012, σκ. 35, 1283/2012, σκ. 31, 3177/2014, βλ. και Ολομ. 3404 - 3406/2014, 3372, 3373/2015).

17. Επειδή, στη συνέχεια και προς εφαρμογή του εγκριθέντος με το ν. 4046/2012 δεύτερου Μνημονίου Συνεννόησης, δημοσιεύθηκε ο ν. 4093/2012, με τις διατάξεις του οποίου ο νομοθέτης, αφού διαπίστωσε ότι η οικονομική ύφεση συνεχίζεται και ότι η Χώρα εξακολουθεί να έχει συνεχή προβλήματα με τη φορολογική «συμμόρφωση», την είσπραξη ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Κράτος και την προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, αποφάσισε να λάβει και πάλι, μεταξύ άλλων, ως άμεσο μέτρο για την αντιμετώπιση της παρατεταμένης οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης, την περαιτέρω μείωση των αποδοχών των μισθοδοτούμενων από το Δημόσιο, στο πλαίσιο δε αυτό, με την επίμαχη διάταξη της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του εν λόγω ν. 4093/2012 καταργήθηκαν πλήρως, από 1.1.2013, τα επιδόματα εορτών και αδειάς για όλους τους λειτουργούς και υπαλλήλους που αμείβονται από το δημόσιο ταμείο. [Επιπλέον, στην ίδια υποπαραγράφο Γ.1 της παρ. Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 προβλέφθηκαν, εκτός από τις μειώσεις των «ειδικών μισθολογίων», μεταξύ άλλων και αναστολή, έως τις 31.12.2016, αφενός της καταβολής κινήτρου επίτευξης στόχων και κινήτρου επίτευξης δημοσιονομικών στόχων και αφετέρου της κατανομής, σε δύο επόμενα έτη, της υπερβάλλουσας το ποσοστό 25% μείωσης, βάσει του ν. 4024/2011, των καταβαλλόμενων συνολικών μηνιαίων αποδοχών, μείωση της αντιμισθίας των προέδρων των δημοτικών και περιφερειακών συμβουλίων κατά 50%, κατάργηση της αποζημίωσης των μελών των δημοτικών συμβουλίων, των οικονομικών επιτροπών των δήμων κ.λπ., ένταξη των υπαλλήλων της Βουλής και της Προεδρίας της Δημοκρατίας στο ν. 4024/2011].

18. Επειδή, σύμφωνα και με τα εκτιθέμενα στη σκέψη 15, από καμία συνταγματική διάταξη ή αρχή δεν κωλύεται, καταρχήν, ο νομοθέτης, εκτιμώντας τις εκάστοτε συνθήκες και λαμβάνοντας υπόψη τη δημοσιονομική κατάσταση της Χώρας, να προβαίνει σε αναμόρφωση του μισθολογίου των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, εισάγοντας νέες ρυθμίσεις, οι οποίες υπόκεινται σε οριακό, μόνο, δικαστικό έλεγχο. Δύναται, επομένως, ο νομοθέτης, για λόγους που αυτός εκτιμά και η κατ' ουσίαν αξιολόγηση των οποίων δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, να

θεσπίσει μέτρα περιστολής των δημόσιων δαπανών που συνεπάγονται οικονομική επιβάρυνση μεγάλων κατηγοριών του πληθυσμού και, ιδίως, όσων λαμβάνουν μισθό, σύνταξη ή άλλες παροχές από το δημόσιο ταμείο, λόγω της ανάγκης άμεσης απόδοσης και αποτελεσματικότητας των επιβαλλόμενων μέτρων για τον περιορισμό του δημόσιου ελλείμματος. Στις περιπτώσεις δε αυτές, το επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης δεν προσδιορίζεται με βάση τις προηγούμενες αποδοχές των προσώπων αυτών, αλλά με βάση τις γενικότερα επικρατούσες συνθήκες και σε συνάρτηση με το επίπεδο διαβίωσης του πληθυσμού της Χώρας εν γένει. Εν προκειμένω, με την επίμαχη διάταξη του ν. 4093/2012 ο νομοθέτης προέβη στην πλήρη κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδειάς για τους λειτουργούς και υπαλλήλους του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα και για τους στρατιωτικούς, ως άμεσο μέτρο για την αντιμετώπιση της, κατά την εκτίμησή του, συνεχιζόμενης οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης. Το μέτρο δε αυτό αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου, ολοκληρωμένου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής («Μεσοπρόθεσμο Σχέδιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013 - 2016») και προώθησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων της ελληνικής οικονομίας, το οποίο αποσκοπεί τόσο στην κάλυψη των άμεσων οικονομικών αναγκών της Χώρας και την αντιμετώπιση των ιδιαίτερα αυξημένων ελλειμμάτων, όσο και στη βελτίωση της μελλοντικής δημοσιονομικής κατάστασής της (βλ. σχετικές αναφορές στο εγκριθέν με το ν. 4046/2012 Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής καθώς και στην αιτιολογική έκθεση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013- 2016), δηλαδή στην εξυπηρέτηση σκοπών, που συνιστούν σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, δυνάμενους να δικαιολογήσουν, κατ' αρχήν, τη λήψη μέτρων περιστολής μισθολογικών δαπανών του Δημοσίου (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 3372, 3373/2015, 3404-3406/2014, 3177/2014, 1286/2012, σκ. 16, 668/2012, σκ. 35), δεδομένου ότι συνδέεται με την εκπλήρωση υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συμμετοχή της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Οι υποχρεώσεις αυτές προβλέπονται στις αποφάσεις 2010/320, 2011/734 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τις οποίες το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δέχθηκε ότι: «... εκδόθηκαν αφού διαπιστώθηκε ότι η επιδείνωση των δημοσίων οικονομικών της Ελληνικής Δημοκρατίας απειλούσε τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα τόσο της ίδιας όσο και της ζώνης του ευρώ εν γένει» και ότι «...στο πλαίσιο αυτό τα δημοσιονομικά μέτρα που προβλέπουν οι επίμαχες αποφάσεις συζητήθηκαν διεξοδικά με την Ελληνική Κυβέρνηση και συμφωνήθηκαν από κοινού από την Επιτροπή, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ... Συνεπώς, υπό το πρίσμα των ανωτέρω δεν ήταν προδήλως αδικαιολόγητο να προβλεφθεί η λήψη μέτρων εξοικονόμησης δαπανών» (βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου ΕΕ Τ-531/14, Λειμόνια Σωτηροπούλου κατά Συμβουλίου Ευρωπαϊκής Ένωσης, σκ. 84, 85, 86). Σε εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών θεσπίστηκε το προαναφερόμενο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, για τα έτη 2013- 2016, βάσει της από Ιουλίου 2012 μελέτης του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών με τίτλο

«Επισκόπηση δαπανών Γενικής Κυβέρνησης 2013- 2016». Στο πλαίσιο της μελέτης αυτής, εντοπίστηκαν δαπάνες, η περικοπή των οποίων συμβάλλει σε «αποτελεσματικό και βιώσιμο περιορισμό των ελλειμμάτων». Ειδικά σε σχέση με τη μισθολογική δαπάνη, στη μελέτη διαπιστώθηκε ότι παραμένει σε υψηλά επίπεδα παρά τις παρεμβάσεις που έγιναν από το έτος 2010. Στην ίδια, άλλωστε, διαπίστωση της υψηλής μισθολογικής δαπάνης, ειδικά σε σύγκριση με τα άλλα κράτη- μέλη της Ευρωζώνης, προέβησαν και οι αρμόδιες υπηρεσίες της Ε.Ε. Εξάλλου, τα επιδόματα εορτών και αδείας δεν συν ιστό Ον απόλυτα προνόμια και ο περιορισμός των αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων με την κατάργησή τους δικαιολογείται για λόγους γενικού συμφέροντος, που αποσκοπεί στη διασφάλιση της δημοσιονομικής εξυγίανσης και στη μείωση των δημοσίων δαπανών της Χώρας και, κατά συνέπεια, το μέτρο αυτό αναταποκρίνεται επίσης στους σκοπούς που επιδιώκει η Ευρωπαϊκή Ένωση, δηλαδή στη διασφάλιση της δημοσιονομικής πειθαρχίας των κρατών μελών που έχουν ως νόμισμα το ευρώ και στην εξασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της ζώνης του ευρώ (πρβλ. ανωτέρω απόφαση Γενικού Δικαστηρίου ΕΕ Τ-531/14, σκ. 89, 90). Επομένως, το επίδικο μέτρο της κατάργησης των επιδομάτων εορτών και αδείας, το οποίο, λόγω της φύσης του, συμβάλλει άμεσα στην περιστολή των δημοσίων δαπανών, τεκμηριώνεται επαρκώς με βάση τα ανωτέρω στοιχεία, δεν παρίσταται δε απρόσφορο, και μάλιστα προδήλως, για την επίτευξη των επιδιωκόμενων ως άνω σκοπών, ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν ήταν αναγκαίο, δεδομένου ότι με αυτό το μέτρο, το οποίο εφαρμόζεται γενικά σε όλους τους μισθωτούς του δημόσιου τομέα, γίνεται προσπάθειά εξοικονόμησής και περιορισμού των διογκωμένων δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης, η οποία υπαγορεύεται από επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μείωση του υπερβολικού δημοσίου ελλείμματος (πρβλ. αποφάσεις ΔΕΕ C-49/18, Carlos Eseribano Vindel, σκ. 67 και C-64/16, Associapao Sindical dos Juizes Portuguese's, σκ. 49 και 52). Εξάλλου, κατά τη λήψη του επίμαχου μέτρου της κατάργησης των εν λόγω επιδομάτων εορτών και αδείας, ο νομοθέτης είχε πλήρη επίγνωση όχι μόνο του εν γένει επιπέδου διαβίωσης του πληθυσμού της Χώρας, αλλά και ειδικά του επιπέδου διαβίωσης των δημοσίων υπαλλήλων. Συγκεκριμένα, και όπως προκύπτει από τα δημοσιευμένα και διαθέσιμα στις υπηρεσίες του Ελληνικού Δημοσίου, κατά τον κρίσιμο χρόνο θέσπισης του ν. 4093/2012 (12.11.2012), στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), δηλαδή της κατά τα άρθρα 1 παρ, 2 και 10 του ν. 3832/2010 (Α'38), όπως ισχύει, ανεξάρτητης αρχής, η οποία αποτελεί την εθνική στατιστική αρχή, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 223/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2009 (L 87/164), και υπάγεται στον έλεγχο της Βουλής των Ελλήνων, το 2011 το όριο κινδύνου φτώχειας ανά άτομο μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (ΕΚΑΣ και λοιπά κοινωνικά επιδόματα) είχε διαμορφωθεί στα 6.591 ευρώ (βλ. έκδοση ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στην Ελλάδα, 2.11.2012), τη στιγμή που το μέσο ετήσιο ισοδύναμο ατομικό εισόδημα ανήρχετο στα 12.637,08 ευρώ (βλ. το από 2.11.2012 Δελτίο Τύπου

της ΕΛΣΤΑΤ με τίτλο «Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2011»). Παράλληλα, με τον ν. 4014/2011 θεσπίστηκε, όπως εκτέθηκε σε προηγούμενη σκέψη, νέο, ενιαίο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, με τον βασικό μισθό υπαλλήλου κατηγορίας ΥΕ με βαθμό ΣΤ να διαμορφώνεται στα 780 ευρώ, τον βασικό μισθό υπαλλήλου κατηγορίας ΔΕ με βαθμό ΣΤ να διαμορφώνεται στα 858 ευρώ, τον βασικό μισθό υπαλλήλου κατηγορίας ΤΕ με βαθμό ΣΤ να διαμορφώνεται στα 1037 ευρώ και τον βασικό μισθό υπαλλήλου κατηγορίας ΠΕ με βαθμό ΣΤ να διαμορφώνεται στα 1092 ευρώ (άρθρο 13 του ν. 4024/2011), ενώ με τον ν. 4093/2012 ο κατώτατος βασικός μισθός διαμορφώθηκε στα 586,08 ευρώ και το κατώτατο ημερομίσθιο στα 26,18 ευρώ. Κατά συνέπεια, οι αποδοχές των δημοσίων υπαλλήλων, ακόμη και μετά την κατάργηση των επίμαχων επιδομάτων, εξασφάλιζαν αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, τόσο σε σχέση με όσους διαβιούσαν στα όρια της φτώχειας όσο και με όσους απασχολούνταν στον ιδιωτικό τομέα με τον κατώτατο βασικό μισθό και ημερομίσθιο. Εξάλλου, η εκτίμηση του νομοθέτη ως προς τα ληπτέα μέτρα για την αντιμετώπιση της διαπιστωθείσας από αυτόν κρίσιμης κατάστασης υπόκειται, κατά τα ανωτέρω, σε οριακό δικαστικό έλεγχο (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 3372, 3373/2015, 3404-3406/2014, 3177/2014, 1286/2012, σκ. 16, 668/2012, σκ. 35), δεδομένου ότι ο νομοθέτης απολαμβάνει μεγάλης ελευθερίας επιλογής στη χάραξη της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, ιδίως όταν η επιλογή αυτή αναφέρεται σε χορήγηση παροχών και εντάσσεται σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής που αποσκοπεί στη δημοσιονομική εξυγίανση, ενόψει των περιορισμένων πόρων του κράτους (βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος, της 7.5.2013, σκ. 39). Κατά συνέπεια, τυχόν ύπαρξη εναλλακτικών λύσεων για το νομοθέτη δεν καθιστά από μόνη της μη αιτιολογημένη την επίδικη ρύθμιση, ούτε, άλλωστε, υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο η συγκεκριμένη επιλογή, αν, δηλαδή, ο νομοθέτης επέλεξε τον καλύτερο τρόπο χειρισμού του προβλήματος ή αν έπρεπε να είχε ασκήσει διαφορετικά την εξουσία του (πρβλ. Ε.Δ.Δ.Α., Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος, σκ. 48). Περαιτέρω, ενόψει της κατά τα άνω φύσης των επιδομάτων εορτών και αδείας και του λόγου της θέσπισής τους, καθώς και του ύψους, στο οποίο είχαν διαμορφωθεί κατά τον κρίσιμο χρόνο, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η κατάργησή τους στερείται, προδήλως, εύλογης βάσης, ούτε ότι η επερχόμενη με αυτήν μείωση των συνολικών αποδοχών θέτει σε διακινδύνευση την αξιοπρεπή διαβίωση των υπαλλήλων (πρβλ. ΣτΕ Ολο μ. 3404-3406/2014, 3177/2014, πρβλ. και Ε.Δ.Δ.Α., Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος, σκ. 31, 45 και 46). Εξάλλου, εκ μόνου του λόγου ότι άλλες ρυθμίσεις του ν. 4093/2012, οι οποίες αφορούν διαφορετικά θέματα (μισθούς και συντάξεις), κρίθηκαν αντισυνταγματικές με αποφάσεις του Δικαστηρίου, δεν προκύπτει αναγκαίως αντισυνταγματικότητα και της επίδικης ρύθμισης. Και τούτο, διότι ανεξάρτητα από το ότι ο ν. 4093/2012 περιελάμβανε πλήθος μέτρων με άμεσο οικονομικό αντίκτυπο στα εισοδήματα διαφόρων κοινωνικών ομάδων, αλλά και οικονομικών φορέων, ορισμένα από τα οποία κρίθηκαν συνταγματικά [βλ. ενδ. ΣτΕ Ολομ. 2307/2014, με την οποία

κρίθηκαν σύμφωνες με το Σύνταγμα οι ρυθμίσεις της ΠΥΣ 6/2012, αλλά και του ν. 4093/2012 που ακολούθησε με διατάξεις ταυτόσημου περιεχομένου (άρθρο πρώτο παράγραφος ΙΑ υποπαράγραφος ΙΑ. 11), οι οποίες περιορίζουν το πεδίο συλλογικής αυτονομίας και ρυθμίζουν μισθολογικά και εν γένει εργασιακά δικαιώματα των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας και των δημοσίων επιχειρήσεων, όπως η μείωση του κατώτατου μισθού και ημερομισθίου (σκ. 16, 23 και 36), ΣτΕ 2439/2015, με την οποία κρίθηκαν σύμφωνες με το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ και το ενωσιακό δίκαιο οι διατάξεις του άρθρου πρώτο παρ. ΙΒ 2 α' του ν. 4093/2012, με τις οποίες αντί καταστάθηκε το άρθρο 11 του ν. 4052/2012, για τον μηχανισμό αυτόματης επιστροφής «claw back και rebate», ΣτΕ Ολομ. 3373/2015, με την οποία κρίθηκαν σύμφωνες με το Σύνταγμα οι ρυθμίσεις των περ. 9 και 12 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 για τον εξορθολογισμό του μισθολογικού καθεστώτος και την ενιαία αντιμετώπιση των δικηγόρων που υπηρετούν με σχέση έμμισθης εντολής στον δημόσιο τομέα (καθορίστηκε ως βασικός μισθός για τους δικηγόρους παρ' Αρείω Πάγω ο μισθός του Β' βαθμού των δημοσίων υπαλλήλων αντί του Α' βαθμού), ΣτΕ 660/2016, με την οποία κρίθηκε σύμφωνη με το Σύνταγμα η περ. 4 της υποπαραγράφου ΙΑ.6 με τίτλο της παραγράφου ΙΑ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, για την κατάργηση της μηνιαίας επικουρικής σύνταξης που ελάμβαναν από το ΕΤΕΑ οι εκπρόσωποι εργατικών και επαγγελματικών οργανώσεων υπό την ιδιότητά τους αυτή, ΣτΕ Ολομ. 734/2016, με την οποία κρίθηκε σύμφωνο με το Σ. το άρθρο πρώτο, υποπαράγραφος ΙΑ.5. περ. 2 του ν. 4093/2012 περί μείωσης του εφάπαξ, ΣτΕ 719/2018, με την οποία κρίθηκαν σύμφωνες με το Σ. οι διατάξεις της περ. 12 της υποπαρ. ΙΑ.2 της παρ. ΙΑ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με τις οποίες καταργήθηκε, από 1.11.2012, η προβλεπόμενη από την παρ. 4 του άρθρου 63 του ν. 1892/1990 ισόβια σύνταξη πολυτέκνου (εξοικονόμηση δαπάνης 71 εκ. ευρώ το 2013)], αντίθετη εκδοχή θα ισοδυναμούσε με αφηρημένο έλεγχο συνταγματικότητας του νόμου, ο οποίος, σύμφωνα με το Σύνταγμα, δεν έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο. Ενόψει αυτών, η διάταξη της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με την οποία, κατ' εκτίμηση του δημοσιονομικού κόστους (ετήσια εξοικονόμηση δαπάνης ποσού 463.600.000 ευρώ, βλ. έκθεση Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους ανωτέρω, σκ. 13) καταργήθηκαν τα δώρα εορτών και το επίδομα αδείας, δεν παραβιάζει τη δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος και της προστασίας των δικαιωμάτων των αναιρεσίβλητων δικαστικών υπαλλήλων και συνεπώς αυτή δεν αντίκειται στην κατοχυρωμένη από το άρθρο 25 παρ.1 του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας ούτε στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. Τέλος, η επίδικη διάταξη δεν αντίκειται στα άρθρα 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4 του Συντάγματος, δεδομένου ότι πρόκειται για μέτρο που αφορά όλους τους υπαλλήλους του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ενώ διαφορετικό είναι το ζήτημα της χορήγησης των επιδομάτων εορτών και αδείας στους υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα, οι οποίοι

αποτελούν διαφορετική κατηγορία, σε βάρος της οποίας έχουν επιβληθεί άλλα οικονομικής φύσεως μέτρα.

19. Επειδή, μειοψήφησαν οι Αντιπρόεδροι Μ. Καραμανώφ και Ι. Γράβαρης, καθώς και οι Σύμβουλοι Ι. Μαντζουράνης, Β. Ραφτοπούλου, Τ. Κόμβου και Ε. Παπαδημητρίου, οι οποίοι υποστήριξαν την εξής άποψη: Με τις 2192-2196/2014, 4741/2014, 2287-8/2015, 1125-7/2016, 431/2018, 479-481/2018, 2287-88/2019 αποφάσεις της Ολομέλειας του Δικαστηρίου κρίθηκαν αντισυνταγματικές οι περικοπές που επέφερε ο ν. 4093/2012 τόσο στα ειδικά μισθολόγια (στρατιωτικών, σωμάτων ασφαλείας, μελών ΔΕΠ των ΑΕΙ, ιατρών Ε.ΣΥ. κλπ), όσο και στις συντάξεις (πρβλ. και 1, 2, 3, 4/2018 αποφάσεις Ειδικού Δικαστηρίου άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος). Κοινή βάση των επί μέρους αιτιολογιών των αποφάσεων αυτών είναι η κρίση του Δικαστηρίου ότι, αφενός μεν, το καθαρώς αριθμητικό κριτήριο της επίτευξης συγκεκριμένης μεσοσταθμικής μείωσης του μισθολογικού κόστους του Δημοσίου, το οποίο αποτέλεσε και το έρεισμα των περικοπών αυτών, είναι προδήλως απρόσφορο, αφετέρου δε, ότι ο νομοθέτης του ν. 4093/2012 όφειλε να εξετάσει, αν οι εναπομείνουσες, μετά τις αλλεπάλληλες μειώσεις, αποδοχές παραμένουν επαρκείς για την αντιμετώπιση του κόστους αξιοπρεπούς διαβίωσης των συνταξιούχων και των κάθε κατηγορίας εργαζομένων ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής. Περαιτέρω, σύμφωνα με τα κριθέντα (ΣτΕ 2287-88/2019), η κατά τον χρόνο ψήφισης του ν. 4093/2012 πάροδος διετίας από τον πρώτο αιφνιδιασμό της οικονομικής κρίσης και εν τω μεταξύ λήψη μέτρων για την αντιμετώπισή της σε συνδυασμό με τη νέα, για πολλοστή φορά, επιβολή περικοπών στην ίδια ομάδα θιγόμενων (στην περίπτωση εκείνη, των συνταξιούχων) καθιστούν αδικαιολόγητη την θέσπιση νέων ρυθμίσεων χωρίς προηγούμενη ειδική εμπειριστατωμένη μελέτη, προκειμένου ο νομοθέτης να διαπιστώσει και να αποδείξει τεκμηριωμένα ότι η λήψη των συγκεκριμένων μέτρων είναι συμβατή με τις σχετικές συνταγματικές δεσμεύσεις που απορρέουν, μεταξύ άλλων, από τις αρχές της ισότητας και της αναλογικότητας, καθώς και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου. Εν προκειμένω, με τον ίδιο αυτόν νόμο 4093/2012 και με τα αυτά ακριβώς κριτήρια, τα όποια με την παγιωμένη ως άνω ad hoc νομολογία της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας κρίθηκαν καθ' εαυτά απρόσφορα, ανεπαρκή και, συνεπώς, ακατάλληλα να στηρίξουν τις ανωτέρω περικοπές, έλαβε χώρα και η επίδικη ήδη κατάργηση των δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδείας των εν ενεργεία λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου. Και στην περίπτωση, όμως, αυτή, όπως και στις προηγηθείσες ως άνω περιπτώσεις, ούτε στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4093/2012 ούτε στις προπαρασκευαστικές εργασίες ψήφισης αυτού περιέχεται, σε σχέση με την κατάργηση των εν λόγω παροχών, οποιαδήποτε ειδικότερη αναφορά, εκτίμηση ή άλλη αιτιολογία, η οποία, πάντως, ήταν ιδιαιτέρως επιβεβλημένη, δεδομένου ότι πρόκειται περί παροχών, οι οποίες, όπως δηλώνεται στην ονομασία τους και συνάγεται από τη μακρά ιστορική τους επιβίωση (από το 1950-1951 και εφεξής)

συνδέονται αμέσως με την προστατευόμενη από το Σύνταγμα (άρθρα 2, 5, παρ. 1 και 21) κοινωνική πραγματικότητα τα τελευταία τουλάχιστον 60 χρόνια. Με τα δεδομένα αυτά και η επίμαχη κατάργηση των δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδείας δεν θεσπίζεται νομίμως, για τους αυτούς ακριβώς λόγους για τους οποίους και οι λοιπές περικοπές μισθών και συντάξεων που θέσπισε ο ν. 4093/2012, έχουν κριθεί αντισυνταγματικές με τις προαναφερθείσες αποφάσεις της Ολομέλειας του Δικαστηρίου. Ειδικότερα, δεν αρκεί ούτε στην περίπτωση αυτή η επίκληση του δημοσιονομικού οφέλους και μόνον ούτε η χρονίζουσα αδυναμία προώθησης των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και είσπραξης των ληξιπρόθεσμων φορολογικών οφειλών που αποτέλεσαν τους λόγους για τους οποίους κρίθηκαν και πάλι αναγκαίες, μεταξύ άλλων, οι νέες μειώσεις στις αποδοχές των λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου που επέφερε η επίμαχη πλήρης κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδείας (πρβλ. 481, 431/2018, 4741/2014, 2192-2196/2014). Πέραν αυτού, απαιτείτο και στην προκείμενη περίπτωση η προηγούμενη εξέταση τυχόν εναλλακτικών επιλογών και η εκτίμηση της προσφορότητας και αναγκαιότητας της επίμαχης κατάργησης υπό το φως των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης συμμετοχής στα δημόσια βάρη, ιδίως ενόψει του γεγονότος ότι τα καταργηθέντα δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα και επίδομα αδείας, συνολικού ετησίου ύψους 1.000 ευρώ, χορηγούνταν μόνο στους χαμηλόμισθους υπαλλήλους του Δημοσίου που είχαν μικτές μηνιαίες αποδοχές (συμπεριλαμβανομένων και των ως άνω δώρων και επιδόματος αδείας) μέχρι 3.000 ευρώ, σύμφωνα με τους νόμους 4875/2010 και 4024/2011. Οι εν λόγω υπάλληλοι έχουν ήδη υποστεί αλλεπάλληλες μειώσεις τόσο των αποδοχών τους, όσο και του εν γένει εισοδήματος τους βάσει των διαφόρων νομοθετημάτων της περιόδου της κρίσης (ειδική εισφορά αλληλεγγύης άρθρου 29 του ν. 3986/2011, εισφορά αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας άρθρου 38 παρ. 2 περίπτ. σ' του ν. 3986/2011, εισφορά υπέρ του Τ.Π.Δ.Υ. περιορισμός κλιμακίων κ.λπ.). Εξάλλου, οι επίμαχες καταργήσεις δεν μπορούν να δικαιολογηθούν ειδικότερα ούτε εκ του λόγου ότι αποτελούν τμήμα ενός ευρύτερου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής που περιέχει δέσμη μέτρων για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας και την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών, διότι η προϋπόθεση αυτή αποτελεί αναγκαίο όχι όμως και επαρκή όρο για τη συνταγματικότητα των εν λόγω περικοπών (βλ. ΣτΕ Ολομ. 2192-2196/2014). Εξάλλου, ο προβαλλόμενος, με το υπ' αριθμ. πρωτ. 2/1927/ΔΕΠ/2 5.1.2019 έγγραφο απόψεων του Δημοσίου, ισχυρισμός, ότι τυχόν κρίση περί αντισυνταγματικότητας του άρθρου πρώτου, παραγρ. Γ, υποπαραγρ. Γ.1, περιπτ.1 του ν. 4093/2012 θα δημιουργήσει δημοσιονομική επιβάρυνση στον προϋπολογισμό της Γενικής Κυβέρνησης (3,9 δις ευρώ) που θα διογκώσει το έλλειμμα, ερείδεται σε εσφαλμένη εκτίμηση του ύψους των οικονομικών υποχρεώσεων που συνεπάγεται για το Δημόσιο η δικαστική αυτή κρίση. Και τούτο, διότι η κρινόμενη αγωγή, όπως και όσες συναφείς αγωγές έχουν ασκηθεί και εκκρεμούν ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας, αφορούν αποκλειστικά σε δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα και επίδομα

αδείας των ετών 2013, 2014 και 2015, δεδομένου ότι από 1.1.2016 ισχύει ο νόμος ν. 4354/2015 (Α' 176), στο κεφάλαιο Β' του οποίου θεσπίζονται οι νέες μισθολογικές ρυθμίσεις των υπαλλήλων του Δημοσίου, οι οποίες δεν περιλαμβάνουν δώρα εορτών και επιδόματος αδείας. Συνεπώς, ακόμη και στην περίπτωση που είχαν ασκηθεί αγωγές από το σύνολο των υπαλλήλων του Δημοσίου για την τριετία 2013 έως 2015 και υπό την προϋπόθεση ότι οι σχετικές αξιώσεις δεν έχουν υποπέσει στην διετή παραγραφή, η συνολική επιβάρυνση του Δημοσίου θα ανερχόταν σε 431 εκατομμύρια ευρώ, όπως άλλωστε προκύπτει από την εισηγητική έκθεση του νόμου 4093/2012. Κατά συνέπεια, ο ισχυρισμός του Δημοσίου περί υπέρμετρης επιβάρυνσης του προϋπολογισμού, ύψους 3,9 δισ. ευρώ, ανεξαρτήτως του ότι αναφέρεται σε στοιχεία δημόσιας πολιτικής μη κρίσιμα για την δικαστική κρίση καθ' εαυτήν περί της συνταγματικότητας της επίμαχης διάταξης, πρέπει να απορριφθεί ως ερειδόμενος σε εσφαλμένη προϋπόθεση. Και τούτο, διότι η κρίση του Δικαστηρίου περί αντισυνταγματικότητας των ανωτέρω διατάξεων του ν.4093/2012 αφορά τις διατάξεις του νόμου αυτού και μόνον, όσον αφορά δε το μέλλον, ο νομοθέτης προδήλως δεν κωλύεται να προβεί σε νέα ρύθμιση του ζητήματος των δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα και επιδόματος αδείας, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι αυτή θα στηρίζεται σε τεκμηριωμένες εκτιμήσεις και σε σύμφωνα με το Σύνταγμα κριτήρια, διαφορετικά από εκείνα που κρίθηκαν αντισυνταγματικά με τις προαναφερθείσες αποφάσεις της Ολομέλειας.

20. Επειδή, επιλυθέντος, κατά τα ανωτέρω, του ζητήματος της αντισυνταγματικότητας της διάταξης της περίπτωσης 1 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, το Δικαστήριο, για λόγους οικονομίας της δίκης, πρέπει να κρατήσει και να δικάσει την υπόθεση, δεδομένου ότι ο μοναδικός λόγος αναίρεσης, καθώς και οι μοναδικοί προβαλλόμενοι με την αγωγή και την παρέμβαση ισχυρισμοί, αφορούν την αντίθεση της ως άνω διάταξης του ν. 4093/2012 με τις προαναφερόμενες συνταγματικές διατάξεις. Ενόψει τούτων το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει, κατ' αποδοχήν της αίτησης ή αναίρεσης του Ελληνικού Δημοσίου, να αναιρεθεί η 177/2017 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου ΧΧΧ και, περαιτέρω, δικάζοντας επί της αγωγής, ότι πρέπει να απορριφθούν οι ισχυρισμοί των εναγόντων περί αντίθεσης της προαναφερόμενης διάταξης του ν. 4093/2012 προς τις διατάξεις των άρθρων 25 παρ.1 και 4 και 4 παρ. 5 του Συντάγματος, και, κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί η κρινόμενη αγωγή στο σύνολό της, καθώς και η ασκηθείσα παρέμβαση.

21. Επειδή, τέλος, το Δικαστήριο κρίνει, κατ' εκτίμηση των περιστάσεων ότι οι αναιρεσίβλητοι και η παρεμβαίνουσα πρέπει να απαλλαγούν από τη δικαστική δαπάνη του Δημοσίου για την κατ' αναίρεση δίκη (άρθρο 32 παρ. 1 Π.Δ. 18/1989) και περαιτέρω, ότι πρέπει να απαλλαγούν από τα δικαστικά έξοδα και της

πρωτοβάθμιας δίκης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 275 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999).

Διά ταύτα

Δέχεται την αίτηση αναίρεσης.

Αναιρεί την 177/9017 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου XXX.

Απορρίπτει την παρέμβαση.

Απαλλάσσει τους αναιρεσίβλητους και την παρεμβαίνουσα από τη δικαστική δαπάνη του Δημοσίου για την κατ' αναίρεση δίκη, κατά το αιτιολογικό.

Διακρατεί την υπόθεση, εκδικάζει την αγωγή και απορρίπτει αυτή.

Απαλλάσσει τους ενάγοντες από τα δικαστικά έξοδα της πρωτοβάθμιας δίκης, κατά το αιτιολογικό.